

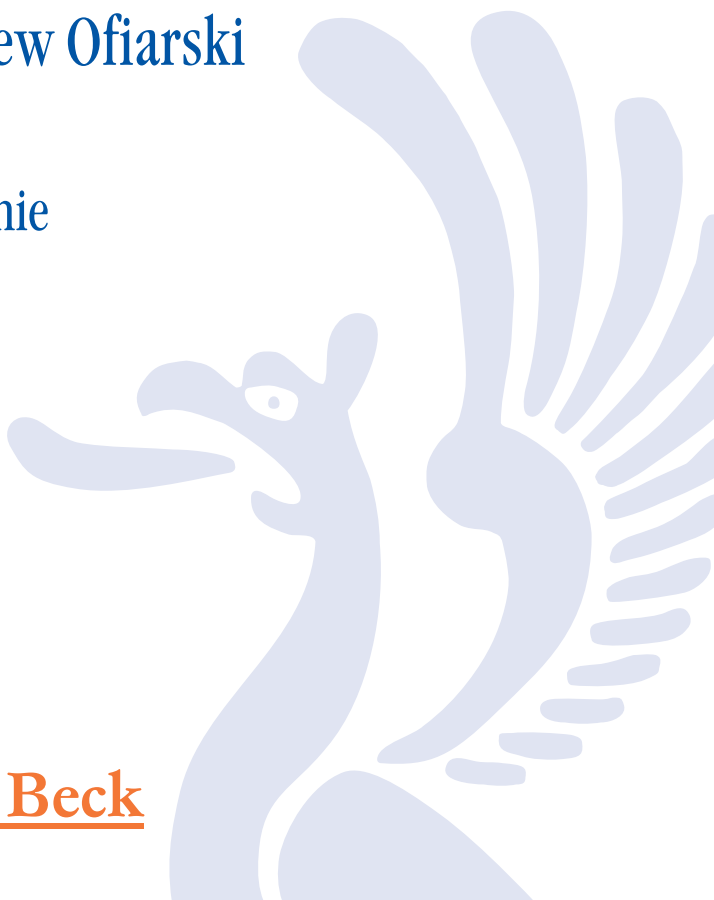
Podręczniki Prawnicze

Prawo finansowe

Zbigniew Ofiarski

2. wydanie

C. H. Beck

PODRĘCZNIKI PRAWNICZE

Zbigniew Ofiarski • Prawo finansowe

W sprzedaży:

A. Mikos-Sitek, P. Zapadka

PRAWO FINANSÓW PUBLICZNYCH

Skrypty Becka

A. Mikos-Sitek

PRAWO FINANSÓW PUBLICZNYCH

Teksty Becka

K. Nizioł, M. Fedorowicz

PRAWO FINANSOWE POLSKI I UNII EUROPEJSKIEJ

Wykłady i Ćwiczenia

M. Stepaniuk

**PRAWO FINANSOWE – CZĘŚĆ I. TESTY, PYTANIA I ODPOWIEDZI,
T. 11, wyd. 2**

Testy Aplikacyjne

M. Stepaniuk

**PRAWO FINANSOWE – CZĘŚĆ II. TESTY, PYTANIA I ODPOWIEDZI,
T. 12, wyd. 2**

Testy Aplikacyjne

A. Drwiło, D. Maśniak (red.)

LEKSYKON PRAWA FINANSOWEGO 100 PODSTAWOWYCH POJĘĆ

Encyklopedie i Leksykony

www.sklep.beck.pl

Prawo finansowe

Zbigniew Ofiarski

2. wydanie zmienione

WYDAWNICTWO C. H. BECK
WARSZAWA 2010

Redakcja: Ksenia Rzepka

© Wydawnictwo C. H. Beck 2010

Wydawnictwo C. H. Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: Marta Świerk
Druk i oprawa: Interdruk, Warszawa

ISBN 978-83-255-1159-3

ISBN e-book 978-83-255-3772-2

Przedmowa

Procesy związane z gromadzeniem i wydatkowaniem publicznych środków finansowych regulowane są przepisami prawa finansowego. Sposób regulacji jest szczególnie z uwagi na znaczenie tej problematyki dla funkcjonowania państwa i poszczególnych jego instytucji, tworzących się relacji między różnymi grupami społecznymi na tle pobierania dochodów i dokonywania wydatków publicznych, oraz odpowiedzialności za prawidłową realizację zadań w tym zakresie. Finanse publiczne, jako ogół tych procesów, realizowane są w sektorze finansów publicznych tworzonym przez różne podmioty i jednostki organizacyjne. Z jednej strony, ich status prawny, zadania, sposób funkcjonowania i strukturę organizacyjną regulują przepisy prawa, w tym również prawa finansowego. Sektor finansów publicznych nie mógłby sprawnie i efektywnie funkcjonować bez odpowiednich regulacji prawnych. Z drugiej natomiast strony, ujawniające się w praktyce różne zjawiska warunkują tworzenie nowych regulacji prawnych dla sektora finansów publicznych. Można przyjąć twierdzenie o sprzężeniu zwrotnym między sektorem finansów publicznych a prawem regulującym jego funkcjonowanie. Obie te wartości wzajemnie na siebie oddziałują i warunkują swój rozwój.

Wewnętrzne zróżnicowanie sektora finansów publicznych, w tym odmienny status prawny i zakres realizowanych zadań przez jednostki organizacyjne tego sektora, sprawiają że zadaniem wręcz niemożliwym jest unormowanie wszystkich tych kwestii w jednym uniwersalnym akcie prawnym. Prawo finansowe i prawo finansów publicznych od wielu lat pozostaje w stanie rozproszenia. Niniejsza tendencja systematycznie nasila się, bowiem nowe zjawiska z zakresu finansów publicznych regulowane są w odrębnych aktach prawnych, przede wszystkim w ustawach i aktach wykonawczych do ustaw. Problematyka finansów publicznych obecna jest również w aktach prawa międzynarodowego (umowach dwustronnych i wielostronnych) oraz prawa europejskiego. Rozległy zakres zadań i kompetencji samorządu terytorialnego sprawia, że kwestie finansowoprawne regulowane są corocznie w kilku tysiącach aktów prawa miejscowego (uchwały budżetowe, uchwały w sprawach podatków i opłat lokalnych, uchwały w sprawach emisji komunalnych papierów wartościowych, itd.).

Konstrukcja podręcznika uwzględnia wewnętrzne zróżnicowanie sektora finansów publicznych w Polsce, pomimo rezygnacji przez ustawodawcę od 1.1.2010 r. z jego formalnego podziału na trzy podsektory: rządowego, samorządowego oraz ubezpieczeń społecznych. W związku z tym w kolejnych rozdziałach wyodrębniono zagadnienia związane z funkcjonowaniem i gospodarką finansową jednostek organizacyjnych związanych z budżetem państwa, budżetami jednostek samorządu terytorialnego oraz jednostek organizacyjnych prowadzących działalność w zakresie obowiązkowych ubezpieczeń społecznych. W celu uzyskania większej przejrzystości prezentowanych zagadnień wyodrębniono problematykę finansów publicznych regulowaną przepisami prawa materialnego oraz proceduralnego. Przed każdym rozdziałem zamieszczono wykaz literatury uzupełniającej umożliwiającej pogłębienie wiedzy przez osoby zainteresowane określonymi aspektami, zarówno prawnymi, jak i ekonomicznymi, funkcjonowania sektora finansów publicznych, których szczegółowe omówienie nie jest możliwe z uwagi na ograniczone ramy podręcznika.

Zamiarem autora jest prezentacja wielowątkowej problematyki prawnej polskiego sektora finansów publicznych. Przyjęto względnie szeroki zakres omawiania poszczególnych zagadnień, wychodząc poza podstawowe ramy wyznaczone przez akty prawne polskiego prawa finansów publicznych. W związku z tym przedstawiono nie tylko uregulowania zamieszczone w ustawie o finansach publicznych, ustawie o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych oraz ustawie o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, ale również regulacje wynikające z wielu innych ustaw w różnym, czasami nawet epizodycznym, zakresie normujące funkcjonowanie określonych jednostek sektora finansów publicznych. W ten sposób podjęto próbę przedstawienia skomplikowanego obszaru regulacji prawnych odnoszących się do sektora finansów publicznych i wzajemnych relacji między poszczególnymi aktami prawnymi.

Podręcznik zawiera systematyczny wykład obowiązującego polskiego prawa finansów publicznych, z uwzględnieniem dorobku orzecznictwa oraz doktryny i wpływu wybranych standardów Unii Europejskiej na ewolucję i rozwój różnych instytucji prawnych. Adresatami podręcznika są studenci studiów prawniczych, administracyjnych, ekonomicznych i zarządzania, a także innych kierunków studiów, których programy przewidują różne elementy wiedzy z zakresu finansów i prawa finansowego, np. bezpieczeństwo narodowe, bezpieczeństwo wewnętrzne, finanse i rachunkowość, europeistyka). Może być on również wykorzystywany przez słuchaczy studiów podyplomowych z zakresu finansów publicznych, a także przez każdego, kto z osobistych lub zawodowych

względów jest zainteresowany tą ważną dla funkcjonowania państwa problematyką.

Zdając sobie sprawę z tego, że nie ma doskonałych i pozbawionych wad podręczników, autor będzie wdzięczny za ewentualne spostrzeżenia, uwagi i propozycje, które z pewnością zostaną wykorzystane w kolejnych lub podobnych opracowaniach z zakresu prawa finansów publicznych.

Szczecin, październik 2010 r.

Prof. dr hab. Zbigniew Ofiarski

Spis treści

	Str.	Nb.
Przedmowa	V	
Wykaz skrótów	XIII	
Literatura	XVII	
Rozdział I. Sektor finansów publicznych – zagadnienia podstawowe	1	1
§ 1. Istota sektora finansów publicznych	1	1
§ 2. Podstawy prawne sektora finansów publicznych	11	11
§ 3. Jawność i przejrzystość finansów publicznych.....	18	19
§ 4. Kontrola zarządcza i audyt wewnętrzny w sektorze finansów publicznych.....	28	28
§ 5. Państwowy dług publiczny	47	44
I. Pojęcie i istota państwowego długu publicznego	47	44
II. Zasady udzielania poręczeń i gwarancji przez Skarb Państwa.....	55	50
III. Procedury ostrożnościowe i sanacyjne	61	60
Rozdział II. Jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych	65	63
§ 6. Jednostki organizacyjne związane z gospodarką budżetową i parabudżetową.....	65	63
§ 7. Inne jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych związane z budżetem państwa lub budżetami jednostek samorządu terytorialnego.....	92	85
§ 8. Pozostałe jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych związane z budżetami jednostek samorządu terytorialnego	122	99
Rozdział III. Wieloletni Plan Finansowy Państwa oraz ustawa budżetowa i budżet państwa – aspekty materialnoprawne.....	128	106
§ 9. Istota Wieloletniego Planu Finansowego Państwa oraz budżetu państwa i ustawy budżetowej	128	106
§ 10. Źródła dochodów budżetu państwa	140	122
§ 11. Wydatki budżetu państwa	143	124
§ 12. Klasyfikacja budżetowa.....	154	135
§ 13. Deficyt budżetu państwa oraz deficyt budżetu środków europejskich i źródła ich pokrycia.....	161	146
I. Skarbowe papiery wartościowe	164	149
II. Kredyty i pożyczki.....	176	165
III. Wpływy z prywatyzacji majątku Skarbu Państwa	178	168

IV. Nadwyżki budżetu państwa za lat ubiegłych	180	170
V. Inne operacje finansowe dokonywane przez Ministra Finansów	180	171
Rozdział IV. Procedura budżetowa w zakresie budżetu państwa	182	174
§ 14. Konstytucyjne zasady proceduralne	182	174
§ 15. Przygotowanie i uchwalenie Wieloletniego Planu Finansowego Państwa	189	185
§ 16. Przygotowanie projektu i uchwalenie ustawy budżetowej.....	190	188
§ 17. Wykonywanie ustawy budżetowej.....	201	201
I. Przekazywanie określonych informacji oraz harmonogram realizacji budżetu.....	201	201
II. Zasady wykonywania budżetu.....	203	204
III. Obowiązek zwrotu dotacji udzielonych z budżetu państwa.....	207	213
IV. Udzielanie dotacji na podstawie umów	210	215
V. Wybrane zadania Rady Ministrów i Ministra Finansów w procesie wykonywania budżetu państwa.....	213	220
VI. Dokonywanie zmian w toku wykonywania budżetu.....	217	230
§ 18. Blokowanie i wygasanie wydatków budżetowych	221	237
§ 19. Wykonywanie budżetu środków europejskich	225	241
§ 20. Bankowa obsługa budżetu państwa i środków europejskich.....	232	257
§ 21. Kontrola wykonania budżetu państwa.....	238	269
Rozdział V. Dochody i wydatki jednostek samorządu terytorialnego oraz ich związków	244	276
§ 22. Zagadnienia wprowadzające	244	276
§ 23. Systematyka dochodów jednostek samorządu terytorialnego	246	280
§ 24. Dochody własne ze źródeł niepodatkowych.....	258	299
§ 25. Zasady ustalania i przekazywania subwencji ogólnej.....	265	310
I. Subwencje dla gmin (część wyrównawcza, równoważąca i rekompensująca).....	267	314
II. Subwencje dla powiatów (część wyrównawcza i równoważąca)	272	321
III. Subwencje dla województw (część wyrównawcza oraz regionalna)	275	325
IV. Część oświatowa subwencji ogólnej	281	336
V. Tryb przekazywania subwencji ogólnej i dokonywania obowiązkowych wpłat.....	284	339
§ 26. Zasady ustalania i przekazywania dotacji celowych.....	289	349
§ 27. Dochody z tytułu udziału we wpływach z podatków państwowych	295	359
§ 28. Dochody związków komunalnych.....	299	364
§ 29. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego i ich związków.....	301	367
I. Podstawowe standardy dotyczące wydatków	301	367
II. Zadania jednostek samorządu terytorialnego i ich związków	305	373
III. Uchwała budżetowa a wydatki	312	384
Rozdział VI. Przychody i rozchody samorządowych jednostek organizacyjnych sektora finansów publicznych	316	392
§ 30. Pojęcie przychodów oraz rozchodów.....	316	392
§ 31. Emisja papierów wartościowych	318	397

§ 32. Pożyczki, kredyty i poręczenia w jednostkach samorządu terytorialnego oraz ich związkach.....	329	418
§ 33. Limity i kontrola poziomu zadłużenia jednostek samorządu terytorialnego oraz ich związków	340	430
Rozdział VII. Procedura budżetowa w jednostkach samorządu terytorialnego	350	442
§ 34. Zagadnienia ogólne	350	442
§ 35. Wieloletnia prognoza finansowa jednostki samorządu terytorialnego....	356	454
§ 36. Przygotowanie projektu i uchwalenie budżetu jednostki samorządu terytorialnego (związku komunalnego)	360	462
§ 37. Wykonywanie budżetu jednostki samorządu terytorialnego	374	480
I. Plan finansowy zadań zleconych i harmonogram realizacji budżetu....	374	480
II. Zakres kompetencji organu wykonawczego w toku wykonywania budżetu.....	376	485
III. Zasady wykonywania budżetu.....	383	496
§ 38. Kontrola gospodarki budżetowej jednostek samorządu terytorialnego (związków komunalnych)	389	507
I. Kontrola sprawowana przez organ stanowiący	389	508
II. Kontrola i nadzór sprawowane przez regionalne izby obrachunkowe.....	396	516
III. Czynności kontrolne wykonywane przez skarbnika	407	534
IV. Audyt wewnętrzny w jednostkach samorządu terytorialnego (związkach komunalnych).....	411	541
Rozdział VIII. Organizacja i gospodarka finansowa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego	414	547
§ 39. Zakład Ubezpieczeń Społecznych	414	547
§ 40. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego	418	554
§ 41. Fundusze zarządzane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych	420	560
§ 42. Fundusze zarządzane przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego	430	581
Rozdział IX. Zasady odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych.....	433	587
§ 43. Uwagi ogólne.....	433	587
§ 44. Rodzaje naruszeń dyscypliny finansów publicznych	435	589
§ 45. Podmioty ponoszące odpowiedzialność dyscyplinarną.....	441	596
§ 46. Zasady odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych.....	443	598
§ 47. Przesłanki negatywne odpowiedzialności dyscyplinarnej.....	446	603
§ 48. Kary za naruszenie dyscypliny finansów publicznych.....	450	613
§ 49. Organy orzekające w sprawach o naruszenie dyscypliny finansów publicznych.....	453	619
§ 50. Organy właściwe do wypełniania funkcji oskarżyciela	456	623
§ 51. Postępowanie w sprawach o naruszenie dyscypliny finansów publicznych.....	457	627
Indeks rzeczowy.....		467

Wykaz skrótów

1. Źródła prawa

DochJSTU	ustawa z 13.11.2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U. Nr 203, poz. 1966 ze zm.)
DyscFinPublU	ustawa z 17.12.2004 r. o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych (Dz.U. z 2005 r. Nr 14, poz. 114 ze zm.)
EKSL	Europejska Karta Samorządu Lokalnego z 15.10.1985 r. (Dz.U. z 1994 r. Nr 124, poz. 607 ze sprost.)
FinPublU	ustawa z 27.8.2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. Nr 157, poz. 1240 ze zm.)
KomPrywU	ustawa z 30.8.1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji (tekst jedn. Dz.U. z 2002 r. Nr 171, poz. 1397 ze zm.)
NBPU	ustawa z 29.8.1997 r. o Narodowym Banku Polskim (tekst jedn. Dz.U. z 2005 r. Nr 1, poz. 2 ze zm.)
ObIU	ustawa z 29.6.1995 r. o obligacjach (tekst jedn. Dz.U. z 2001 r. Nr 120, poz. 1300 ze zm.)
PrDew	ustawa z 27.7.2002 r. – Prawo dewizowe (Dz.U. Nr 141, poz. 1178 ze zm.)
RIOU	ustawa z 7.10.1992 r. o regionalnych izbach obrachunkowych (tekst jedn. Dz.U. z 2001 r. Nr 55, poz. 577 ze zm.)
SamGminU	ustawa z 8.3.1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 ze zm.)
SamPowiatU	ustawa z 5.6.1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jedn. Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592 ze zm.)
SamWojU	ustawa z 5.6.1998 r. o samorządzie województwa (tekst jedn. Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590 ze zm.)

2. Czasopisma

AUWr	Acta Universitatis Wratislaviensis
Fin. Kom.	Finanse Komunalne
Gd. SP	Gdańskie Studia Prawnicze
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
M.P.	Monitor Polski
MoP	Monitor Prawniczy
MoPod	Monitor Podatkowy
NZS	Nowe Zeszyty Samorządowe

PB	Prawo Bankowe
PG	Prawo Gospodarcze
PiP	Państwo i Prawo
PiZS	Praca i Zabezpieczenie Społeczne
PL	Przegląd Legislacyjny
PP	Przegląd Podatkowy
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
PPW	Prawo Papierów Wartościowych
PS	Przegląd Sądowy
PUG	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
Pr. Spół.	Prawo Spółek
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
Prz. Sejm.	Przegląd Sejmowy
R. Pr.	Radca Prawny
SPE	Studia Prawno-Ekonomiczne
ST	Samorząd Terytorialny
Wok.	Wokanda
WPP.....	Wojskowy Przegląd Prawniczy
ZNUL	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego
ZNSA	Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego

3. Inne skróty

BGK	Bank Gospodarstwa Krajowego
Dz.U.	Dziennik Ustaw
Dz.Urz.	Dziennik Urzędowy
GKO	Główna Komisja Orzekająca w Sprawach o Naruszenie Dyscypliny Finansów Publicznych
j.s.t.	jednostki samorządu terytorialnego
FRD	Fundusz Rezerwy Demograficznej
FRIK	Fundusz Rozwoju Inwestycji Komunalnych
FUS	Fundusz Ubezpieczeń Społecznych
KRS	Krajowy Rejestr Sądowy
KRUS	Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
MF	Minister Finansów
MI.....	Minister Infrastruktury
MK	Minister Kultury
MKiDN.....	Minister kultury i Dziedzictwa Narodowego
MSP	Minister Skarbu Państwa
M.P.	Monitor Polski
nast.	następny (-e, -a)
NBP	Narodowy Bank Polski
NFOŚiGW.....	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
NFZ	Narodowy Fundusz Zdrowia
niepubl.	niepublikowany (-e, -a)

NSA.....	Naczelny Sąd Administracyjny
orz.	orzeczenie
RIO	Regionalna Izba Obrachunkowa
RM.....	Rada Ministrów
rozp.	rozporządzenie
tekst jedn.	tekst jednolity
TK.....	Trybunał Konstytucyjny
uchw.	uchwała
WSA.....	Wojewódzki Sąd Administracyjny
wyr.	wyrok
z.	zeszyt
ze sprost.	ze sprostowaniem
ze zm.	ze zmianami

Literatura

1. Podręczniki

- A. Borodo*, Gospodarka budżetowa państwa – zagadnienia prawne, Toruń 2004
- A. Borodo*, Polskie prawo finansowe – zarys ogólny, Toruń 2007
- A. Borodo*, Prawo budżetowe, Warszawa 2008
- A. Borodo*, Samorząd terytorialny. System prawno-finansowy, Warszawa 2008
- B. Brzeziński, T. Dębowska-Romanowska, M. Kalinowski, W. Wójtowicz*, Prawo finansowe, Warszawa 1997
- B. Brzeziński, W. Matuszewski, W. Morawski, A. Olesińska, A. Zalański*, Prawo finansów publicznych, Toruń 2006
- E. Chojna-Duch*, Podstawy finansów publicznych i prawa finansowego, Warszawa 2010
- E. Chojna-Duch*, Polskie prawo finansowe. Finanse publiczne, Warszawa 2007
- T. Dębowska-Romanowska*, Prawo finansowe, część konstytucyjna wraz z częścią ogólną, Warszawa 2010
- R. Drozdowski, M. Józwiak, U. Wiktorowska, P. Walczak*, Nowa ustawa o finansach publicznych. Poradnik dla samorządów, Warszawa 2009
- A. Drwillo, J. Gliniecka*, Finanse gmin, Gdańsk 1997
- J. Glumińska-Pawlic, K. Sawicka*, Budżet jednostki samorządu terytorialnego, Zielona Góra 2002
- J. Glumińska-Pawlic*, Samodzielność finansowa jednostek samorządu terytorialnego w Polsce – studium finansowoprawne, Katowice 2003
- L. Jędrzejewski*, Gospodarka finansowa samorządu terytorialnego w Polsce. Wybrane zagadnienia, Bydgoszcz–Gdańsk 2007
- J. Harasimowicz*, Finanse i prawo finansowe, Warszawa 1997
- J. Głuchowski, R. Huterski, B. Kołosowska, J. Patyk, J. Wiśniewski*, Finanse publiczne, Toruń 2005
- C. Kosikowski*, Prawo finansowe w Unii Europejskiej i w Polsce, Warszawa 2005
- C. Kosikowski*, Prawo finansowe. Część ogólna, Warszawa 2003
- C. Kosikowski*, Prawo Unii Europejskiej w systemie polskiego prawa finansowego, Białystok 2010
- C. Kosikowski, E. Ruśkowski* (red.), Finanse publiczne i prawo finansowe, Warszawa 2008
- A. Majchrzycka-Guzowska*, Finanse i prawo finansowe, Warszawa 2007
- E. Malinowska- Misiąg, W. Misiąg*, Finanse publiczne w Polsce, Warszawa–Rzeszów 2006
- S. Owsiak*, Finanse publiczne – teoria i praktyka, Warszawa 1999
- M. Podstawka*, Podstawy finansów publicznych, Warszawa 2001
- E. Ruśkowski*, Finanse lokalne. Zarys wykładu, Siedlce 2001
- H. Sochacka-Krysiak*, Finanse publiczne, Warszawa 1994

- K. Surówka*, *Finanse samorządu terytorialnego w teorii i praktyce*, Kraków 1999
W. Wójtowicz (red.), *Zarys finansów publicznych i prawa finansowego*, Warszawa 2008
J. Zarzecki (red.), *Finanse*, Białystok 2003
W. Ziółkowska, *Finanse publiczne. Teoria i zastosowanie*, Poznań 2005

2. Komentarze

- A. Borodo*, *Słownik finansów samorządowych*, Toruń 2007
K. Borowska, A. Kościńska-Paszkowska, *Odpowiedzialność za naruszenie dyscypliny finansów publicznych. Komentarz*, Warszawa 2010
M. Karlikowska, W. Miemiec, Z. Ofiarski, K. Sawicka, *Ustawa o finansach publicznych – komentarz*, Wrocław 2010
C. Kosikowski, *Finanse publiczne – komentarz*, Warszawa 2007
P. Kryczko, *Ustawa o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych*, Kraków 2005
L. Lipiec, *Komentarz do ustawy z 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych*, LEX 2008
T. Robaczynski, P. Gryśka, *Dyscyplina finansów publicznych. Komentarz*, Warszawa 2006
E. Ruśkowski, J. Salachna (red.), *Finanse publiczne. Komentarz praktyczny*, Gdańsk 2007
E. Ruśkowski, J. Salachna, *Ustawa o dochodach jednostek samorządu terytorialnego – komentarz*, Warszawa 2004
P. Śliwiński, M. Stepniewski (red.), *Obligacje komunalne. Zagadnienia prawne, finansowe, praktyczne*, Warszawa 2009
R. Trykozko, *Ustawa o finansach publicznych. Komentarz dla jednostek samorządu terytorialnego*, Warszawa 2010

3. Monografie

- J. M. Buchanan, R. A. Musgrave*, *Finanse publiczne a wybór publiczny. Dwie odmienne wizje państwa*, Warszawa 2005
N. Gajl, *Finanse i gospodarka lokalna na świecie*, Warszawa 1993
J. Gliniecka, *Zasady polskiego prawa dochodów samorządu terytorialnego*, Bydgoszcz 2001
J. Gluchowski, *Budżet i procedura budżetowa*, Warszawa 2001
J. Gluchowski, *Uchwalanie budżetu państwa*, Warszawa 1997
J. Gluchowski, C. Kosikowski, J. Szolno-Koguc (red.), *Nauka finansów publicznych i prawa finansowego w Polsce. Księga Jubileuszowa Profesor Alicji Pomorskiej*, Lublin 2008
A. Komar, *Finanse publiczne*, Warszawa 1995
C. Kosikowski (red.), *Zasady ustroju społecznego i gospodarczego w procesie stosowania Konstytucji*, Warszawa 2005
C. Kosikowski, *Finanse publiczne w świetle Konstytucji RP oraz orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego (na tle porównawczym)*, Warszawa 2004
E. Kosiński, *Procedura budżetowa a deficyt. Zagadnienia prawne na tle porównawczym*, Warszawa 2001
B. R. Kuc, *Audyt wewnętrzny – teoria i praktyka*, Warszawa 2002
T. Lubińska (red.), *Nowe zarządzanie publiczne – skuteczność i efektywność. Budżet zadaniowy w Polsce*, Warszawa 2009
W. Miemiec, *Prawne gwarancje samodzielności finansowej gminy w zakresie dochodów publicznoprawnych*, Wrocław 2005

- A. *Moździerz*, Nierównowaga finansów publicznych, Warszawa 2009
- Z. *Ofiarski*, Subwencje i dotacje jednostek samorządu terytorialnego, Warszawa 2002
- S. *Owsiak*, M. *Kosek-Wojnar*, K. *Surówka*, Równowaga budżetowa. Deficyt budżetowy, dług publiczny, Warszawa 1993
- L. *Patrzalek* (red.), Finanse samorządu terytorialnego. Zagadnienia wybrane, Poznań–Wrocław 2005
- L. *Patrzalek* (red.), Stan i kierunki rozwoju finansów samorządu terytorialnego, Poznań 2007
- L. *Patrzalek*, Finanse samorządu województwa w systemie finansów publicznych w Polsce, Warszawa 2005
- A. *Pomorska* (red.), Finanse publiczne. Materiały konferencyjne „Instytucje, instrumenty i strategię finansowe w dobie integracji gospodarczej”, Lublin 2006
- A. *Pomorska*, M. *Pypeć* (red.), Reforma sektora finansów publicznych – wybrane problemy, Radom 2003
- E. *Ruśkowski*, Finanse lokalne w dobie akcesji, Warszawa 2004
- E. *Ruśkowski* (red.), System prawa finansowego, t. II, Prawo finansowe sektora finansów publicznych, Warszawa 2010
- E. *Ruśkowski*, J. *Salachna*, Finanse lokalne po akcesji, Warszawa 2007
- J. *Salachna* (red.), Budżet i wieloletnia prognoza finansowa jednostek samorządu terytorialnego – od projektu do sprawozdania, Gdańsk 2010
- B. *Samojlik* (red.), Kierunki zmian w sektorze finansów publicznych w Polsce po wejściu do Unii Europejskiej, Warszawa 2006
- H. *Sochacka-Krysiak* (red.), Gospodarka finansowa jednostek samorządu terytorialnego w warunkach decentralizacji zarządzania sektorem publicznym, Warszawa 2008
- A. *Wacławczyk*, Obligacje komunalne, Kraków 2003
- B. *Wankiewicz*, Zasoby finansowe a rozwój samorządności lokalnej. Obszary rozwoju – rozwiązania modelowe, Warszawa 2009
- M. *Zubik*, Budżet państwa w polskim prawie konstytucyjnym, Warszawa 2001